

Нагайчук В. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту,

Вінницького навчально-наукового інституту економіки ТНЕУ

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

У статті визначено сутність поняття «заощадження». Наведено фактори і мотиви формування заощаджень домогосподарств України. Окреслено умови та проблеми формування заощаджень, їх капіталізації на фінансовому ринку та трансформації в інвестиції. Обґрунтовано необхідність використання заощаджень домогосподарств в інвестування національної економіки.

Ключові слова: домогосподарство, заощадження, трансформація, інвестиції, фінанси домогосподарств, населення.

Постановка проблеми. Заощадження відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку країни. Сукупний ефект заощаджень визначає темпи економічного зростання, обсяги випуску продукції та послуг, рівень науково-технічного прогресу, економічну могутність країни та добробут її населення.

Фінансові ресурси, перетворені в інвестиції, є передумовою сталого розвитку й економічного зростання в країні, оскільки стабільне зростання економіки неможливе без залучення значних обсягів інвестиційних ресурсів, одним з джерел яких є грошові заощадження домогосподарств. Саме тому першочергові заходи регулювання фінансів домогосподарств повинні бути спрямовані на активізацію процесу заощаджень.

Залучення заощаджень населення до інвестиційних процесів, тобто трансформація їх з неорганізованої (готівкової) форми в організовану (вклади у банківських установах, у небанківських депозитних установах, придбання цінних паперів, вкладення у страхові поліси) [1, с. 229] є одним з ключових питань для розвитку економіки України.

Заощадження домогосподарств мають не лише економічне, а й політичне і соціальне значення. Економічне значення заощаджень полягає у тому, що з їх формуванням урізноманітнюються потреби людей, що посилює мотивацію до праці та сприяє зростанню її продуктивності. Політичне значення особистих заощаджень пов'язане із можливістю формування потужного середнього класу як гаранта соціально-економічної та політичної

стабільності суспільства. Заощадження сприяють підвищенню життєвого рівня та соціальної захищеності населення, посиленню його фінансової незалежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних питань фінансів домогосподарств проводять Ю. Барський, О. Ватаманюк, В. Вітлінський, В. Дорош, Т. Єфременко, М. Карлін, Т. Кізима, Г. Коцюрубенко, К. Коценко, В. Опарін, Е. Шубна та інші. Однак сфера фінансів домогосподарств залишається малодослідженою, особливо це стосується проблематики активізації заощаджувальних процесів.

Формування цілей статті. Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні необхідності використання заощаджень домашніх господарств в інвестування економіки України.

Виклад основного матеріалу. Добровільне відкладення грошей на задоволення своїх потреб в майбутньому є основою заощаджень населення. Науковці під заощадженнями розуміють частину грошових доходів населення, яка призначена для того, щоб забезпечити потреби у майбутньому, яка формується внаслідок скорочення поточного особистого споживання. Рівень доходів населення зумовлює потребу нагромаджувати гроші, щоб придбати потрібний товар або сплатити послугу в майбутньому [2, с. 174].

За змістом заощадження домогосподарств – це фонди грошових коштів, які домогосподарства формують з метою задоволення своїх майбутніх потреб або забезпечення майбутніх доходів.

За формою заощадження – це частина не спожитого у поточному періоді сукупного доходу домогосподарства, яка при організаційній формі може трансформуватися в інвестиційні витрати, а при не організованій формі – виводиться на певний час з обігу, тобто залишатися «на руках» [3, с. 23].

Як свідчать проведені дослідження, заощадження – це частина доходу, яка накопичується впродовж певного періоду і використовується для задоволення майбутніх потреб, зокрема в інвестиційних цілях з метою отримання прибутку додаткового доходу.

Заощадження населення вважають інвестиційними ресурсами, коли домогосподарство ухвалює рішення вкласти свої заощадження в об'єкти підприємницької діяльності або інші види діяльності з метою збільшення їх вартості. Процес вкладання тимчасово вільних коштів у різноманітні фінансові активи є одним із проявів активної фінансової поведінки домогосподарств в сучасних умовах. Ефективність здійснюваних заощаджень залежить від дохідності, строковості та рівня ризиковості активів.

Основними факторами формування заощаджень є величина отриманого доходу, витрати на споживання, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на схильність до

заощаджень, величина процентних ставок комерційних банків, рівень оподаткування, рівень довіри до інститутів фінансового ринку, політична стабільність тощо.

Розвиток заощаджувального процесу стимулює стабільна економічна ситуація у державі. Частка заощаджень у доходах домогосподарств є низькою. Це пояснюється низьким рівнем добробуту більшості домогосподарств України.

Основними мотивами здійснення заощаджень домогосподарствами України є: мотиви, пов'язані із споживанням та соціальною безпекою, придбанням товарів тривалого користування та нерухомості, забезпеченням старості, отриманням додаткового доходу, забезпеченням добробуту наступного покоління, на випадок непередбачених подій, вимушені заощадження.

Нестабільність макроекономічної ситуації, негативні сподівання інвесторів, високий рівень ризику інвестування перешкоджають трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції в національну економіку.

Варто зазначити, що для трансформації заощаджень домашніх господарств в інвестиції в реальний сектор економіки повинні бути створені певні умови, за яких інвестори та позичальники могли б оптимально досягти поставлених цілей в довгостроковому періоді. По-перше, це наявність попиту на інвестиції з боку суб'єктів господарювання. По-друге, це розвинутий фінансовий ринок. По-третє, довіра населення до фінансових інститутів, фінансового ринку і до держави загалом.

Основними проблемами формування заощаджень, їх капіталізації на фінансовому ринку та трансформації в інвестиції є:

- відсутність в Україні сформованих фінансових традицій та позитивної практики ведення фінансової діяльності;
- недостатній розвиток фінансового ринку в сфері співпраці з приватними інвесторами та обмежена пропозиція фінансових послуг для таких клієнтів;
- відсутність інституту фінансових консультантів;
- обмежена сфера застосування компенсаційних механізмів на фінансовому ринку;
- відсутність ефективного податкового стимулювання інвестицій громадян;
- низький рівень довіри населення як до держави загалом, так і до національної грошової одиниці та інституцій фінансового ринку;
- недоліки забезпечення учасників ринку необхідною фінансовою інформацією;
- низький рівень фінансової грамотності населення [4, с. 21-25].

Фінансово грамотні громадяни можуть аналізувати й оцінювати тенденції економічного життя країни і, відповідно до обставин, моделювати стратегії своєї фінансової поведінки.

Фінансову поведінку населення вчені визначають як «форму діяльності індивідів і окремих соціальних груп на фінансовому ринку, пов'язану з перерозподілом грошових ресурсів, зокрема з їх інвестуванням» [5, с. 167] або ж як систему (соціальних) дій, вчинків індивідів і соціальних груп на фінансовому ринку з використання наявних грошових ресурсів із метою отримання максимального прибутку [6, с. 235].

Серед фінансово активних домогосподарств можна виокремити три основні моделі:

- «заощаджувачі» – домогосподарства, які демонструють лише позитивну фінансову поведінку (зменшення боргів та вивільнення коштів із поточного споживання для здійснення вкладень у майбутні доходи);
- «антизаощаджувачі» – домогосподарства, які демонструють лише негативну фінансову поведінку (споживання у борг, «проїдання» частини майна і заощаджень);
- «комбі-модель» – домогосподарства, які реалізують як позитивну, так і негативну фінансову поведінку [7, с. 140-141].

Досліджуючи особливості ощадно-інвестиційного процесу у контексті розвитку персональних фінансів, виокремлюють такі основні типи фінансової поведінки індивідів:

- споживачі (не мають можливості здійснювати заощадження зі свого доходу);
- активні заощадники (мають можливості формувати заощадження);
- позичальники (формують заощадження і одночасно вдаються до запозичень);
- інвестори (мають відносно великі доходи і можуть їх інвестувати у різні активи) [7, с. 141].

Домогосподарства із середнім та високим рівнем доходів характеризуються заощаджувальною моделлю фінансової поведінки. Для домогосподарств із найвищим рівнем доходів характерною є еволюція від заощаджувальної моделі фінансової поведінки до інвестиційної.

Висновки. У сучасних умовах зростання заощаджень населення набуває надзвичайно важливого значення – економічного, фінансового, соціального, політичного. Незначні обсяги заощаджень та низькі темпи їх нарощення гальмують соціально-економічний розвиток країни. Подолання негативних тенденцій у сфері фінансів домогосподарств повинне здійснюватися у напрямі підвищення ефективності їх формування, основними критеріями якої мають стати:

- підвищення рівня життя населення за рахунок стійкого зростання доходів від трудової діяльності та від власності;
- підвищення ролі фінансів домогосподарств у інвестиційному процесі, який є чинником макроекономічної стабільності та трансформує особисті заощадження у важливе джерело майбутніх доходів громадян.

Тому на сучасному етапі розвитку національної економіки важливо не тільки актуалізувати державну політику доходів, а й здійснювати ефективне управління фінансами домогосподарств. Пошук ефективних шляхів виходу економіки України із кризи слугуватиме важливим напрямом подальших досліджень у цій сфері.

Список використаної літератури

1. Доходи і заощадження в перехідній економіці України / В. Бандера, В. Буняк, О. Ватаманюк, Н. Дорофєєва, Г. Коротка та ін.; С. Панчишин (ред.), М. Савлук (ред.). – К.: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – С. 229.
2. Рамський А. Ю. Інвестиційний потенціал заощаджень фізичних осіб та механізми його реалізації / А. Ю. Рамський // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5. – С. 173–178.
3. Кізима Т. Домогосподарства як елемент економічної системи: сутність, еволюція та функції в умовах ринку / Т. Кізима // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – № 3. – С. 22-36.
4. Кізима Т. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу / Т. Кізима // Світ фінансів. – 2011. – № 4. – С. 19-26.
5. Єфременко Т. Фінансова поведінка населення України / Т. Єфременко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 165-175.
6. Верховин В. И. Экономическая социология / В. И. Верховин / под ред. В. И. Демина. – М.: ИМТ, 1998. – 446 с.
7. Барський Ю. М. Ринкові засади організації фінансів домогосподарств в Україні: монографія / Ю.М. Барський, В. Ю. Дорош. – Луцьк: РРВ ЛНТУ, 2011. – 170 с.

НАГАЙЧУК В. В. СБЕРЕЖЕННЯ ДОМОХОЗЯЙСТВ КАК ИСТОЧНИК ИНВЕСТИЦИЙ В НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ

В статье определено сущность понятия «сбережения». Приведены факторы и мотивы формирования сбережений домохозяйств Украины. Очерчены условия и проблемы формирования сбережений, их капитализации на финансовом рынке и трансформации в инвестиции. Обосновано необходимость использования сбережений домохозяйств в инвестирование национальной экономики.

Ключевые слова: домохозяйство, сбережения, трансформация, инвестиции, финансы домохозяйств, население.

NAHAICHUK V. V. SAVINGS OF HOUSEHOLDS AS A SOURCE OF INVESTMENTS INTO THE NATIONAL ECONOMY

In the article the essence of the concept of "savings" is defined. The factors and causes of forming of savings of households of Ukraine are brought. The conditions and problems of forming of savings, their capitalization at the financial market and transformation to investments are outlined. The necessity of the use of savings of households for investing the national economy is based.

Keywords: household, savings, transformation, investments, finance of households.